

ҚарДУ ХАБАРЛАРИ

3 / 2018

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ҚАРШИ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ**

ҚарДУ ХАБАРЛАРИ

Илмий-назарий, услубий журнал

**Журнал 2009 йилда
ташқил этилган**

**Йилига 4 марта
чоп этилади**

3(37). 2018

Қарши – 2018

МАЪРИФАТ ТУШУНЧАСИНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ТАЛҚИНЛАРИ

Мамагова А.К. (ҚарДУ)

Таянч сўз ва иборалар: маърифат, тасаввуф, тариқат, дин, ислом, билиш назарияси, ладуний илм, илоҳиёт, суфийлик, руҳий камолот, фозиллик, ақлий билиш, ибодат, ботиний билим.

Инсон пайдо бўлибдики, у дунёни билишга, Ўзини танишга, рух ва табиат ўртасидаги алоқа ва зиддиятларни ўрганишга, оламнинг яратилиш моҳиятини англашга интилиб яшаб келмоқда. Буларни тушунишга бўлган интилиш кишилик жамиятида маърифат тушунчасининг пайдо бўлишига ва турли тафаккурлар натижасида маърифат маъносининг турфа жилваларда намоён бўлишига олиб келди. Бу гўёки қуёш нурларининг оламда таралиши хилма-хил нурларда акс этса ҳам, барча нурларнинг асоси бориб қуёшга боғланиб, туташган каби маърифат маъзининг турфа талқинлари ҳам бир мақсадга бориб тақалади. Яъни инсоннинг ўзини ўзи англашидир.

Маърифат лафзи арабча бўлиб, “билиш, таниш, билим” демақдир. “Ўзбек тилининг изохли луғати”да бу тушунчага қуйидагича таъриф берилади:

“*Маърифат* (арабча билим, фан, танишиш) – таълим-тарбия, иктисодий, сиёсий, диний, фалсафий ғоялар асосида кишиларнинг онг билимини, маданиятини оширишга қаратилган фаолият. *Маърифат билим ва маданиятни ёйиш ва юксалтиришнинг ҳамма турлари ва соҳаларини ўзига қамрайди. “Мулоқот”. Эндликда илми оддий кишиларга хизмат қилдириш керак, ҳаммани саводли қилиб, халқни маърифат нури билан ёритиш керак. П.Турсун. Тасаввуфда хар бир суфий рухий камолотга эришиш йўлида босиб ўтадиган босқич (макомлардан бири)”.*

Маърифат нима деган саволга дин, тасаввуф, маънавият, фалсафа, сиёсатшунослик каби илмлар турлича жавоб берадилар. Қуйида биз маърифат атамасининг турли хил талқинларини ўрганишга ҳаракат қиламиз.

Сиёсатшунослик фанида маърифат маъноси турли сиёсий тузумлар, ижтимоий-сиёсий янгиликлар натижасида ўзгаришларга учраб турганлигининг гувоҳи бўлишимиз мумкин. Агар Ўзбекистон тарихига назар ташлайдиган бўлсак, араблар истилоси даврида маърифат фақат диний билимларга эга бўлиш маъносини билдирганлигини кўришимиз мумкин. Яъни ислом динининг қонун-қоидалари, мусулмон киши учун шарт бўлган фарз ва амалларни билиш ва унга амал қилиш сифатида тушунилган. Араблар истилосидан халос бўлган Моворауннаҳрда туркий уруғларнинг ўзи ташкил этган Қорахонийлар, Сомонийлар каби давлатларда маърифат атама сифатида қўлланилмаган бўлса-да, маърифат тушунчаси диний ва дунёвий билимларни ёнма-ён билиш шаклида намоён бўлган. Мўғуллар истилоси даврида эса бу тушунча буткул ўз моҳиятини йўқотган. Содда қилиб айтганда, маърифат жаҳолат билан курашишга мажбур бўлган. Темурийлар, шайбонийлар ва Ўрта Осиёдаги уч хонликлар тарихи ва сиёсатида маърифат диний билимлар ва дунёвий илмлар (фалсафа, астрономия, физика, математика, ҳуснихат, тарих) ни биргаликда ўрганиш орқали эгалланган.

Рус истибодоти даврида маънавий колоқликка юз тутаётган халқнинг саводини чиқаришга бўлган интилиш жаҳид маърифатининг негизини ташкил қилган. Умуман олганда, давлат бошқарувидаги ўзгаришлар сиёсатда маърифатга бўлган ёндашувларнинг ўзгаришига сабаб бўлган, десак хато бўлмайди.

Бугунги кунда маънавият фанида маърифат қуйидагича талқин этилади: Кишиларнинг онг билимини, маданиятини оширишга қаратилган таълим-тарбия жараёнидир. Маърифат атама сифатида табиат, жамият ва инсон моҳияти ҳақидаги турли-туман билимлар,

маълумотлар мажмуасини билдиради, деган фикрлар билан бир қаторда, маърифат – билим ва маданиятнинг қўшма мажмуи бўлиб, маърифат эса шу мазмунни ёйиш куралидир.

Демак, маънавият соҳаси маърифат, маърифатли инсон деганда ахлоқий билимларни эгаллаган ва маълум бир соҳага эга бўлган, жамиятда ўзини тутиши, яшаш тизими билан бошқаларга намуна бўладиган кишиларни назарда тутар экан.

Тасаввуф дин, ахлоқ ва фалсафадаги қарашларнинг ҳосиласи натижасида пайдо бўлган илм ҳисобланади. Бундан англашиладики, тасаввуф маърифати ахлоқшунослик, дин ва фалсафа фанидаги маърифат тушунчасига бўлган қарашларнинг айрим хусусиятларини ўзида мужассам этган, шу билан бирга, улардан фарқланиб турадиган алоҳида тушунча ҳисобланади. Биз, аввало, юқоридаги учта фаннинг тасаввуф маърифатида кўрсатган таъсирини ўрганиб чиқишимиз лозим. Бу гўёки уч хил дарахтнинг пайвандланишидан пайдо бўлган янги навли дарахт кабидир.

Ахлоқшунослик илмида маърифатли фозил кишиларни тарбиялаш масаласи бош вазифа ҳисобланиб, бундай кишилар ўзида риё, зулм, бахиллик, жоҳиллик, ёлғон, жаҳл, ҳасад, ғийбат ва ҳаром-ҳаришдан сақлана олиш, поклик, адолат, ҳилм, садоқат, озодалик, сабр, камтарлик, беозорлик каби гўзал хислатлар билан қалбни зийнатлаши шарт ҳисобланади. Бундан кўринадики, ахлоқшуносликда маърифатли инсон деганда ҳам жисмонан, ҳам қалбан пок инсонлар тушунилади.

Тасаввуфда ҳам сўфийдан юқоридаги хислатларга эга бўлиш талаб қилинади, яъни тасаввуфда маърифатга эга бўлиш учун сўфийдан талаб қилинадиган, маърифатгача босиб ўтиши керак бўлган дастлабки босқич ҳисобланади.

Фалсафада борлик ва унинг сир-асрорларини ўрганиш, билиш ҳақида фикр юритилар экан, билишнинг ҳиссий ва ақлий билиш босқичи фарқланади. Ҳиссий билиш деганда инсоннинг сезги аъзолари, қалби орқали англашиладиган билиш қобилияти назарда тутилади.

Тасаввуфда маърифат деганда борликдаги барча нарса ҳодисалардан яратганнинг сифатлари яширинганлигини кўра билиш орқали унинг ўзини англай бориш тушунилади. Бу ҳодиса исбот талаб қилмайдиган ва исботлаб бўлмайдиган ладуний, ботиний илм ҳисобланиб, сўфийлар уни ўзи ўзининг даргоҳидан ўрганадилар, деб кўрсатилади.

Тасаввуф маърифатини ўзлаштириш жараёни ботиний илмга таянганлиги фалсафадаги ҳиссий билишга яқин турганлиги боис кўплаб буюк файласуфлар тасаввуфда маърифат босқичи билишнинг бир кўриниши сифатида эътироф этилади, холос.

Жалолиддин Даввонийнинг “Ахлоқи Жалолий” асарига Шайх Абу Саид Абул Хайр билан Абу Али Ибн Сино мулоқоти шундай келтирилади: “Улар учрашиб, бир-бирларига қараб узок сукут сақлайдилар ва кейин хайрлашадилар. Ибн Сино ўз шогирдларига: мен ниманики ақл билан билган бўлсам, у қалб билан кашф этилибдур деса, Абу Саид Абул Хайр ҳам шогирдларига: мен ниманики қалб билан алдаган бўлсам, у ақл билан бўлибди”, деб айтади.

Бундан кўринадики, тасаввуф ва фалсафа бир-бирини инкор қилмайди. Шунга қарамай, тасаввуфдаги билиш фалсафадаги ҳиссий билишдан анча юқори турадиган ботиний жараёндир.

Тасаввуф илмида маърифат тушунчасига бўлган ёндашувнинг хилма-хиллиги турли хил тариқатларнинг пайдо бўлишига олиб келган. Бироқ шундай бўлишига қарамай, барча тариқатлардаги маърифатдан мақсад бирдир, яъни борлиқнинг турфа жилвалари остида яширинган Аллоҳ сифатларини билиш ва бу орқали Зотни таниш, Ҳаққа етишишдир. Тасаввуф илмининг мутахассисларидан бири Абдураззоқ Кошоний маърифатга шундай таъриф беради: “Маърифат мухтасар илмларнинг тафсилотлар суратида танимокдир, илоҳий маърифат илоҳий зот ва сифатларни аҳвол ва ҳодисалар тафсили ва нузул бўлган амрлар суратида таниш демак”[2].

Тасаввуфда билишнинг фалсафадаги усуллари ҳисобланмиш – тасаввур, ҳис, мантикий тафаккур кабилар ҳам кайд этилиб ўтилган. Бироқ булар билан илоҳиётни англаш мумкин эмас дейилади. Билишнинг бу усуллари илоҳий маърифатни англаш учун кўприк вазифасини ўтайдиган дунёвий билимларни (тасаввуфда дунёвий билим деганда диний билимлар ҳам, илм-фан соҳасига тегишли замонавий билимлар ҳам тушунилади) эгаллаш учун керак булади дейилади.

Ибн ал-Арабий таъкидлаганидек: “Худо ҳақида ҳам ақл тили билан гапириш мумкин, лекин ақл кучи билан уни билиш мумкин эмас”.

Демак, тасаввуф маърифати ботиний билим ҳисобланади.

Фалсафа фани эса маърифатга ўзига хос тарзда ёндашади. Буюк файласуфлар Абу Наср Форобий, Абу Али Ибн Сино асарларидаги тасаввуфдаги ирфоний билимлар фалсафадаги сезги, тасаввур, идрок, ҳис каби билишнинг бир кўриниши холос, деб ҳисоблайдилар. Фалсафада билиш (маърифат) асосида борлик, уни англаш, олам ҳақидаги илмларни инсон онгида намоён бўлиши тушунилади.

Динда, хусусан, ислом динида маърифат диний билимларга эга бўлиш, Аллоҳ буюрган фарзларни таниш, мусулмонлар учун белгиланган суннатларни билиш ва унга амал қилиш деб тушунилади. Тасаввуфдаги маърифат диндаги маърифатга таянади, ундан озикланади ва уни билиш орқали шаклланади.

Куръони каримнинг Ваъ-з-Зориёт 56-оятда шундай дейилган: “Ва ма холақтул жинна ва инса илла лияъбудун”. Маъноси: “Жинлар ва одамларни ўзимга ибодат қилиш учун яратдим”. Куръони каримни тафсир қилувчиларнинг, муфассирларнинг шарҳлашларича оятдаги ибодатдан мақсад маърифатдир деб кўрсатилади. Яъни Аллоҳ жинлар ва одамларни ўзини англаш учун, билиш учун яратганлиги кўзда тутилмоқда. Яратганни зоҳирий илмлар (номоз, ибодат, рўза ва бошқалар) ва ботиний илмлар орқали англай бориш, унинг сифатларини (бу ерда сифат деганда Аллоҳнинг ўзи ҳам, у буюрган амаллар ҳам тушунилиши керак. Чунки Худога яқинлик у буюрган амалларни тўғри тушуниш, англаш ва бажариш орқали амалга ошади) билиш динда маърифат деб қаралади.

Юқоридаги оят маъносига мос равишда Қудсий ҳадисда Аллоҳ-таоло шундай марҳамат қиладики: “Эй одам боласи! Билгилки, саломатлик – бирликда, ихлос – таквода, художўйлик – тавбада, ибодат – илмда ва бойлик – қаноатдадир”.

Ҳадисда айтилган ибодат – илмда деган мулоҳазанинг мазмуни ибодат (ибодат бу қуллик, бандлик бўлиб Аллоҳ буюрган амалларга бўйсунуш, итоат этиш демақдир) воқитида яратганга яқинлик вужудга келиши ва маърифат ҳосил қилиш тушунилган. Демак, бу мулоҳазалар ислом динида маърифат тушунчасига ёндашишнинг ўзига хослигини исботлайди.

Тасаввуфда эса Худони фақат ботиний илмлар орқалигина билиш, ҳис қилиш билан маърифат ҳосил қилиш мумкин, деб кўрсатилади. Номоз, рўза, ҳадиси шарифларда кўрсатилган суннатлар барча мусулмонлар учун бир. Улардан мақсад ҳам бир – Аллоҳ ризолигига эришиш (тасаввуфий истилоҳа билан айтганда Ҳақ жамолига етишиш). Лекин кишиларнинг уларни бажариши ҳар хил бўлганидек, улардан ҳосил қилган маърифатлари ҳам турличадир. Буни Алишер Навоий ҳазратлари ўзларининг “Лисон ут-тайр” достонининг маърифат водийси ҳақидаги қисмида шундай изоҳлайдилар:

“Унда сен юз туман йўловчини бекарор бир тарзда, ҳар бирини ўзга бир йўлдан кетиб бораётган ҳолда кўрасан. Уларнинг ҳар бири кетаётган йўл билан фахрланади, ҳар бири йўлни ўз йўли томонга буради. Бири хуш тутган йўлни иккинчиси хоҳламайди, ҳар бирининг кўзига ўзиники яхши кўринади, бошқасини эса назарга илмайди...”

Гарчи сулук тартибида шу хил турли ўзгаришлар мавжуд бўлса-да, лекин бу йўлга кирганларнинг ҳаммасининг мақсади биттадир. Улар бораётган йўл агар тўғри ё эгри ёки йироқ ёки яқин бўлса ҳам, бу йўлда баъзилар ўлиб кетган, баъзи бировлар йўлдан адаш-

ган, баъзилар эса турли сўқмоқларда оввораю сарсон кезсалар ҳам, бу йўлни босиб ўтмасдан туриб, мақсадга эришиш мумкин эмас”.

Бундан кўринадики, тасаввуф маърифати ҳар кимнинг ўз ботиний илми орқали аглашилади.

Агар диққат қилинса, тасаввуф ва диндаги маърифат тушунчаси ўртасида ҳеч қандай зиддият йўқ, аксинча, улар бир-бирини тўлдириб турадиган бутун-бўлак муносабатига ўхшайди.

Хулоса қилиб айтадиганда бўлсак, маърифат тушунчасига ҳоҳ дунёвий томондан, ҳоҳ диний ва ё тасаввуфий томондан ёндашмайлик барчасининг асосида оламнинг ўзини англаш моҳияти ётади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. II жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси” (Е–М) Давлат илмий нашриёти, 2006. – 567 б.
2. Отамуратов С., Хусанов С., Раматов Ж. Маънавият асослари. – Т.: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2002. – 192 б.
3. Нажмиддин Комилов. Тасаввуф. – Т.: Ўзбекистон, 2009. – 404 б.
4. Алишер Навоийили Лисонут тайр. – Т.: Фафур Гулом номидаги нашриёт, 1991. – Б. 400–401.

РЕЗЮМЕ

Мақолада фалсафа, сиёсат, манавият, дин ва тасаввуфда маърифат тушунчасига бўлган ёндашувларни фарқлаш асослаб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются различные подходы к толкованию понятия “просвещение” в философии, политике, духовности, религии, а также в суфизме.

SUMMARY

In the was studied the philosophy of the politician spirituality of relativity and also the differences of the proclamation of enlightenment in Sufism.

Нашрга ф.ф.д. Н.Шодмонов тавсия этган

ГЛОБАЛЛАШУВ ЖАРАЁНИДА ЎЗЛАШМА СЎЗЛАР

Шукуров О.У., Бойматова Б.Г. (ҚарДУ)

Таянч сўз ва иборалар: лексика, лексема, ахборот технологияси, фермер, бизнес, боодибилдинг, гамбургер, бройлер, саммит, лидер, митинг, лизинг, брокер, импорт, экспорт, дизайн, клип, шоу, фольклор, бокс, голкетир, баскетбол

Инглизча ўзлашма лексемалар орасида маиший, савдо-сотик борасидагилари ҳам ўзига хос бўлиб, супермаркет лексемаси ҳозирда неологизмлик хусусиятни йўқотиб, замонавий қатламга ўтган дейиш мумкин. Савдо маскани уясига кирувчи *дўкон, минимаркет, супермаркет, гипермаркет, мегамаркет, савдо мажмуаси*

Ҳозирги пайтда дунёнинг ранг-баранг соҳаларида халқаро алоқаларга интилаётган 7000 га яқин тил мавжудки, уларнинг кўпчилиги бу шиддатли глобаллашув жараёнида тиллар гегемонлиги ёки муайян тил сўзларининг бошқаларига нисбатан кучли таъсир ўтказишидан четда қолаётгани йўқ. Бундай жараён ўзбек тили лексикасига ҳам ўз таъсирини кўрсатиб, тилимизнинг ўзлашма сўзлар хисобига бойишига сабаб бўлмоқда.

Ўзбек тили лексикасининг катта қисмини ўз қатлам лексемалари ташкил этади. Луғат бойлигимиздаги форсча-арабча, шунингдек, русча ўзлашма лексемаларнинг ҳам миқдори бошқа тил ўзлашмаларига қараганда катта миқдорда бўлиб, ҳозирда уларнинг қаторига инглизча ўзлашмаларни ҳам қиратиш мумкин.

Эски нашрдаги “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”га 80 га яқин инглизча ўзлашма сўз қиритилган бўлса, янги нашрдаги “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да 500 дан ортиқ инглизча ўзлашма сўз изоҳланган. Шунингдек, “Ўзбек тилига ўзлашган инглизча сўзларнинг

МУНДАРИЖА

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА

- Soliyev A.A., Musurmonova M.O.** Cheksiz g'ovak-izotropik muhitdagi sferik bo'shliqda yassi ko'ndalang to'lqin difraksiyasi masalasining yechish algoritmi..... 3
- Вардияшвили А.А., Узоков Г.Н., Вардияшвили А.А., Каримова С.Э.** Определение теплотехнических свойств почвы в гелиотеплицах..... 5

КИМЁ

- Шаропов Р.Т., Камолов Л.С.** Абсорбентларнинг хоссаларини солиштириш оркали самарадорлигини аниқлаш..... 10
- Чориев А.У., Пардаева Ш.А., Сайдалиева Д.А., Холиқова Г.А.** Хромофор гуруҳи тутган органик моддаларнинг ультрабинафша (УБ) – спектрлари..... 15

БИОЛОГИЯ

- Аметов Я.И., Жуманов М.А., Жабборов Ф.Б.** Амударёнинг қуйи оқимида тошқирғийнинг *Scipiter badius* экологияси бўйича материаллар..... 21
- Тўраева З.Р., Бердиев Ж.Х.** Марказий Ўзбекистон тўғриқанотли (Orthoptera) хашаротларининг экологик-фаунистик таҳлили..... 25
- Ҳайитова Ш.Д., Набиев С.М.** Ўрта толали гўза генколлекцияси линияларининг реципрок F₁ ўсимликларида микдорий белгиларининг ирсийланиши..... 29
- Ҳамраева Д.Т.** Строение надземных осевых органов и секреторныхместилищ *Sphaerosciadium denaense* (Ariaceae)..... 33
- Шерқулова Ж.П.** *Phoma* туркум турларининг Қашқадарё воҳаси манзарали дарахт ва буталарда тарқалиши..... 38

ТАРИХ

- Тўхтаева Р.Н.** Совет ҳокимиятининг дастлабки пул ислохотлари ва унинг натижалари..... 43
- Бўриев О., Бобожонов Ш.** Амир Темур ва темурийларнинг Хитой билан элчилик ҳамда савдо алоқалари..... 48
- Искандаров Ш., Тўхтамишева Ф.** Этнос ва миллий ўзликни англаш билан боғлиқ илмий-назарий ёндашувлар..... 53
- Пардаев А., Ахмедов Б.** Бухоро Халқ Совет республикасида қорақўлчиликнинг аҳволи..... 56
- Суяров Н.Р.** “Хомашё”: Мисрдаги ижтимоий-сиёсий вазият ўзгариши..... 59
- Сафаров Т.Т.** Ўрта Осиёнинг Россия империя бож тизимида киритилиши ва унинг оқибатлари..... 64

ФАЛСАФА

- Тоғаев Ш.Х.** Мафқуранинг гоғялар тизими сифатидаги мазмуни..... 69
- Бойматов Р.Б.** Сиёсий ижтимоийлашув жараёнига оммавий ахборот воситаларининг таъсири..... 73
- Комилов Р.Р.** Ўзбек миллий никоҳ маросимларининг фалсафий моҳияти..... 76
- Яздонов З.** Экологик маданиятни шакллантиришнинг ижтимоий-фалсафий масалалари..... 81
- Омонов Б.** Марказий Осиёда экологик вазиятнинг юзага келиш омиллари ва гео-сиёсий хусусиятлари..... 86

СИЁСАТШУНОСЛИК

- Эрматов Ш.** Ислохотлар жараёнида раҳбарлик тамойил ва усуллари..... 94
- Avazova M.** Menace of terrorism in my mind..... 96

ФИЛОЛОГИЯ

Маматова А.К. Маърифат тушунчасининг илмий-назарий талкинлари.....	99
Шукуров О.У., Бойматова Б.Г. Глобаллашув жараёнида ўзлашма сўзлар.....	102
Жумаева К. “Девони Мирзо” асарида эроний сўзлар катламининг қўлланиши.....	104
Султанова Р.Х. “Нух” киссасидаги рамзий-мажозий образлар силсиласи.....	108
Худайназаров И.И. Тил ва маданият ўртасидаги муносабатлар ва тил ўрганиш натижалари.....	111

ПЕДАГОГИКА–ПСИХОЛОГИЯ

Шодиев Р.Д., Суярова А.Х. Бошланғич синф ўқувчилари нутқини ривожланти- ришда ахборот коммуникацион технологияларидан фойдаланишнинг ўзига хос- лиги.....	115
Убоженко А.С. Использование инновационных методов обучения на занятиях по русскому языку.....	117

ҚИШЛОК ХЎЖАЛИГИ

Холмуродов Ш.М., Убайдуллаев Ш.Р., Жабборов Ф.Б. Турли экиш меъёрла- рида ўстирилган жўхорининг кўчат калинлиги, ўсиши ва кўк массаси ҳосилдор- лиги.....	122
Шарипов О.Б. Бухоро вилояти тупрок-иклим шароитида агробиотехнологиялар асосида тупрок унумдорлигини ошириш.....	127
Жобборов Б.Т., Жаббаров З.А., Абдрахманов Т., Холдоров Ш.М. Техноген бузилган тупроқлар рекультивациясининг назарий асослари.....	130
Кадилова Д.А. Закономерности географического распространения основных ти- пов и подтипов почв Сурхан-Шерабадской долины	135

ИҚТИСОД

Мўминнов Ш.Р. Бюджет ташкилотларида бухгалтерия ҳисобини ва ҳисоботини такомиллаштириш.....	139
Ёқубов Б.Н. Бюджет ташкилотларида асосий воситалар ҳисобини такомил- лаштириш.....	143
Ахмадалиев Б.А. Халқаро моделлар асосида бюджет ҳисобини ташкил этиш ва юретишни такомиллаштириш.....	146
Эминов А.А. Олий таълим муассасаларида бюджет ҳисобини такомиллаштириш борасида ривожланган мамлакатлар тажрибасини қўллаш истикболлари.....	151